

# **Найкраще подавати холодною**

## **ВСЕСВІТ «ПЕРШОГО ЗАКОНУ»**

- Дія роману «Найкраще подавати холодною» розгортається приблизно через три роки після подій оригінальної трилогії.

- Кіноадаптація «Найкраще подавати холодною» (Best Served Cold) від Skydance Media зараз знаходиться на стадії попереднього виробництва, а режисером стане Тім Міллер («Дедпул»). Сценарій написав Аберкромбі, а Монзу Муркатто зіграє Ребекка Фергюсон.

Великий герцог Орсо веде жорстоку боротьбу з Лігою Восьми. Поки армії спляють ворожі міста, справжня битва відбувається в тіні: хто стане королем, вирішується зовсім не на полі бою.

Для Монзи Меркатто, найвідомішої найманки на службі в герцога Орсо, війна - це гарний спосіб заробити. Але замість нагороди від роботодавця Меркатто отримує смертельний удар. Проте вона вижила. Тепер ті семеро, що зрадили її, помруть. Чого б це не коштувало.

Її союзники - ненадійний п'яниця, підступний отруйник і північанин, який просто хоче зробити все правильно. Її вороги - більша частина країни. Герцог Орсо будь-що прагне довести справу до кінця...

# НАЙКРАЩЕ ПОДАВАТИ ХОЛОДНОЮ



Джо Аберкромбі

КСД



Joe Abercrombie

BEST  
SERVED  
COLD

A NOVEL



Джо Аберкромбі  
НАЙКРАЩЕ  
ПОДАВАТИ  
ХОЛОДНОЮ

РОМАН

ХАРКІВ  
2024 КСД

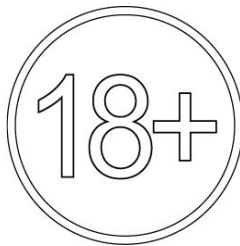
# КСД

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»  
2024

ISBN 978-617-15-0764-7 (epub)

Жодну з частин цього видання не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі без письмового дозволу видавництва

**Електронна версія зроблена за виданням:**



Перекладено за виданням: Abercrombie J. *Best served cold* : A Novel / Joe Abercrombie. — London : Orion Publishing Group, 2009. — 768 p.

Переклад з англійської Софії Берлінець і Дмитра Кожедуба

*Обережно! Ненормативна лексика!*

Дизайнер обкладинки Іван Дубровський

**Аберкромбі Дж.**

А14 Найкраще подавати холодною : роман / Джо Аберкромбі ; пер. з англ. С. Берлінець і Д. Кожедуба. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2024. — 784 с.

ISBN 978-617-15-0616-9

ISBN 978-0-575-12775-3 (англ.)

Великий герцог Орсо веде жорстоку боротьбу з Лігою Восьми. Поки армії сплячуть ворожі міста, справжня битва відбувається в тіні: хто стане королем, вирішується зовсім не на полі бою.

Для Монзи Меркатто, найвідомішої найманки на службі в герцога Орсо, війна — це гарний спосіб заробити. Але замість нагороди від роботодавця Меркатто отримує смертельний удар. Проте вона вижила. Тепер ті семеро, що зрадили її, помруть. Чого б це не коштувало.

Її союзники — ненадійний п'яниця, підступний отруйник і північанин, який просто хоче зробити все правильно. Її вороги — більша частина країни. Герцог Орсо будь-що прагне довести справу до кінця...

**УДК 821.111**

© Joe Abercrombie, 2009

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2024

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад і художнє оформлення, 2024



*Присвячується Грейс  
Одного дня ти читатимеш це  
і злегенька стривожишся*

# Пролог. Бенна Меркатто рятує ЖИТТЯ

Сходило сонце, нагадуючи кольором зіпсовану кров. Вона розтікалася зі сходу, плямуючи темне небо червоним, окроплюючи розчухрані хмари грабованим золотом. А під сонцем схилом гори вилялася дорога до фортеці Фонтезармо — скупчення шпильястих веж, вугільно-чорних на тлі зраних небес. Схід сонця був пронизаний червінню, чорнотою і золотом.

Кольорами їхнього ремесла.

— Ти сьогодні особливо гарна, Монзо.

Вона зітхнула. Мовби то випадковість. Ніби не причепурювалася годину перед дзеркалом.

— Що правда, то правда. Казати правду — невеликий хист. Ти лиш доводиш, що не сліпий.

Вона позіхнула, потягнулася в сідлі, якусь мить тримаючи його в очікуванні.

— Але я би послухала далі.

Він голосно прокашлявся і підійняв руку — нікудишній актор, що готується виголосити розлогий монолог.

— Твоє волосся наче... корзно з мерехтливого соболиного хутра.

— Павич пишномовний. А вчора як там було? Опівнічне запидало. Це мені більше до смаку, навіть якось поетично. Поганенька поезія, та хоч якась.

— Лайно. — Він примружився на хмари. — Ну, твої очі... пломеніють, як сліпучі сапфіри, яким годі скласти ціну.

— То в мене ще й камінці на обличчі?

— Губи — як пелюстки троянд?

Монза плюнула в нього, проте він був готовий і відхилився, мокротиння перелетіло через коня і лягнулося на сухе каміння край дороги.

— Це щоб твої трояндочки ліпше росли, паскудо. Ти можеш і краще.

— З кожним днем стає важче і важче, — пробурмотів він. — Той камінець, що я купив, так нічогенько на тобі глядиться.

Вона підняла праву руку, помилувалася — рубін завбільшки з горішок мигдалю блищав, наче відкрита рана, відбиваючи перші відблиски сонця.

— Бували в моєму житті й гірші подарунки.

— Якраз пасує до твого полум'яного норову.

Вона пирхнула.

— І до моєї кривавої слави.

— Плювати на ту славу! Усього лише дурнувате варнякання, не більше! Ти — мрія! Видіння! Ти схожа... — він клацнув пальцями, — ...на саму богиню війни!

— Як-як, на богиню?

— Ага, війни. Подобається?

— Годиться. Половину б твоєї майстерності, коли обціловуватимеш дупу герцога Орсо, то нам, може, ще й грошенят добавлять.

Бенна склав губи трубочкою.

— Нічого я так вранці не люблю, як припасти обличчям до пишних, круглих сідниць Його Світлості. Вони мають смак... влади.

Копита скреготіли на запилюженій дорозі, поскрипували сідла, бряжчали обладунки. Дорога зробила закрут, потім іще один. Решта світу провалилася кудись униз. Кров із неба на сході витекла, полишаючи рожевизну оббілованого м'яса. Перед очима повільно вимальовувалася річка, що зміїлася поміж осінніх лісів на дні крутосхилої долини. Виблискуючи, наче військо на марші, вона стрімко й невблаганно несла свої води до моря. До Таліна.

— Я чекаю, — сказав Бенна.

— На що?

— На свою лепту компліментів, звісно ж.

— Коли тобі компліменти вдарять у довбешку, то вона ще, до лихого, лусне. — Монза підсмикнула свої шовкові манжети. — А мені твої мізки на новій сорочці як лисому гребінка.

— Упекла ти мене, — Бенна притис руку до грудей. — Ось сюди. То так ти віддячуєш мені за роки відданості, безсердечна сучко?

— Як смієш обертати язиком про відданість, селюку? Твоя відданість — відданість кліща тигриці.

— Яка там тигриця! Якщо тебе і порівнюють, то хіба що зі змією.

— Добре, хоч не з хробаком.

— Шльондра.

— Боягуз.

— Убивця.

Заперечувати останнє було важко. Між ними знову залягла мовчанка. На всохлому дереві біля дороги щебетала пташка.

Кінь Бенни помалу порівнявся з її конем, і він пробурмотів ледь чутно:

— Ти сьогодні особливо гарна, Монзо.

При цих словах кутика її губ торкнулася усмішка. Того кутика, якого він не бачив.

— Так. Що правда, то не гріх.

Пришпоривши коней, вони в'їхали в іще один крутий поворот, і перед ними виріс зовнішній мур цитаделі. Місток до брамної вежі пролягав над запаморочливою ущелиною, поміж обривистих стін якої виблискувала вода. На дальньому кінці мосту з'яв склепінчастий в'їзд, гостинний, як могила.

— Стіни ще минулого року укріпили, — пробурмотів Бенна. — Не хотів би я їх штурмувати.

— Можна подумати, що в тебе стало б духу дертися по драбині.

— Мені б не хотілося навіть наказувати комусь штурмувати ті стіни.

— Можна подумати, у тебе стало б духу давати накази.

— Мені б не хотілося навіть спостерігати, як ти наказуєш комусь штурмувати ті стіни.

— Ще б пак, — Монза обережно перекилася із сідла й насуплено задивилася вглиб урвища зліва. Тоді глянула скося на прямовисну стіну справа, зубці якої стриміли на тлі світанкового неба шпичастою чорною облямівкою. — Видається, наче Орсо побоюється, що хтось може посягнути на його життя.

— Невже в нього є вороги? — видихнув Бенна, у глумливому подиві округлюючи очі.

— Якась нещасна половина Штирії.

— То, виходить, і в нас є вороги?

— Добра половина Штирії.

— А я ж так старався завоювати приязнь...

Вони проїхали поміж двох понурих солдатів у відполірованих до смертоносного блиску шоломах і з такими ж списами. Копита лунко цокотіли в темряві довгого тунелю, що полого підіймався вгору.

— Тепер у тебе знову той самий вираз обличчя.

— Який?

— Наче сьогодні більше не до сміху.

— Що ж, — вона відчула, як обличчя скувала звична похмура гримаса, — ти можеш дозволити собі розкіш сміятися. Ти ж у нас хороший.

За воротами був інший світ: міцно пахло лавандою, сірість гірського схилу змінилася яскравою зеленню. Світ низько підстрижених моріжків, живоплотів, присилуваних до дивовижних форм, світ фонтанів, що били вгору мерехтливими струменями. Псували всю цю красу лише насуплені вартові, що стовбичили біля кожних дверей, з нашитими на білих вапенроках чорними хрестами Таліна.

— Монзо...

— Що?

— Нехай це буде наша остання війна, — благально прошепотів Бенна, — останнє літо серед куряви. Знайдімо якесь менш обтяжливе заняття, поки ми ще молоді.

— А як же Тисяча Мечів? Їх уже чи не десять тисяч. І всі чекають наших наказів.

— Могли б отримувати накази й деінде. Вони приєдналися до нас заради грабунку, і ми дали їм купу нагод. Крім власної кишені, у них же нічого святого за душею.

Монза мусила визнати, що Тисяча Мечів ніколи не належали до найкращих представників роду людського, утім, до найкращих серед найманців теж. Більшість із них стояли лише на сходинку вище злочинців. Більшість із тих, хто залишилися, були на сходинку нижче. Та й не в тім суть.

— У житті мусить бути якась провідна нитка, якої слід триматися, — буркнула Монза.

— Для чого, не розумію.

— У цьому весь ти. Ще один річний похід — і Віссерін упаде, Рогонт здасться, а Ліга Восьми стане лиш неприємним спогадом. Орсо здобуде корону короля Штирії, а ми розтанемо, наче вранішній туман, і про нас забудуть.

— Ми заслужили, щоби про нас не забували. Ми могли б мати власне місто. Ти була б шляхетною герцогинею Монцкаро... Ну, якоюсь там Мухосранською.

— Ага, а ти безстрашним герцогом Бенною? — Монза засміялася. — Телепню дурнозадий, та ж тобі годі потуги своїх тельбухів без мене стримати. Війна — уже сама собою невідрадне ремесло, а про політику годі й говорити. Щойно Орсо коронується, тоді ми й підемо на спочинок.

Бенна зітхнув.

— А я гадав, ми найманці. Коска так ніколи не тримався за господаря.

— Я — не Коска. Та й не вельми розсудливо відмовляти володарю Таліна.

— Ти просто любиш битви.

— Ні, я люблю перемагати. Ще оцих кілька місяців — і ми зможемо побачити світ. Побувати в Старій Імперії. Об'їздити Тисячу Островів. Поплисти до Адуа і постояти в затінку Обителі Творця. Усе те, про що ми говорили.

Бенна напиндючився, як робив так завжди, коли виходило не на його. Напиндючився, проте «ні» не сказав. Монзу іноді дратувало, що їй вічно доводилося самій робити вибір.

— Якщо вже в нас явно одна пара яєць на двох, чи не виникає в тебе потреби взяти їх поносити?

— Тобі вони краще пасують. А крім того, усі твої мізки теж у них, тож краще їм і надалі триматися купи.

— А що ти отримуєш з обладки?

Бенна вишкірився до неї.

— Усмішка, перед якою не встоїш.

— То смійся. Ще один похід.

Монза зістрибнула із сідла, поправила пояс із мечем, кинула вуздечку конюхові й закрокувала до внутрішніх воріт. Бенні довелося поквапитися, аби її наздогнати, причому він умудрився перечепитися через власний меч. Як на людину, що заробляє на життя війною, він був геть невмілий у поводженні зі зброєю.

Внутрішній двір на вершині гори був розбитий на широкі тераси, обсажені заморськими пальмами, й охоронявся ще пильніше, ніж зовнішній. Посередині, мерехтливо відбиваючись у круглому, закишілому сріблястими рибками ставку, височіла стародавня колона, вивезена, як казали, з палацу Скарпіуса. Громаддя зі скла, бронзи й мармуру — ось яким був палац герцога Орсо, вивищуючись із трьох

боків і скидаючись на здорового кота, що стискає в лапах мишу. З минулої весни до північної стіни добудували величезне крило, кам'яні декоративні фестони якого й досі наполовину затуляло риштування.

— Усе будують, — зауважила Монза.

— Звісно. Як же принц Аріо обійдеться лише десятьма залами, аби вмістити своє взуття?

— Теперішні чепуруни ніякі не чепуруни, якщо не мають хоч би двадцять кімнат із взуттям.

Бенна насуплено поглянув на свої чоботи із золотими пряжками.

— А в мене всього лише якихось тридцять нещасних пар. Як же прикро почуватися неповноцінним!

— Не тобі одному, — буркнула Монза.

Уздовж краю даху стояв напівзавершений комплекс статуй. Герцог Орсо роздає милостиню вбогим. Герцог Орсо просвітлює неуків. Герцог Орсо оберігає від бід безпорадних.

— Подивовує, що тут ще нема тієї, де вся Штирія вилизує йому дупу, — прошепотів Бенна їй на вухо.

Монза вказала на напівоброблену мармурову брилу.

— Ця наступна.

— Бенно!

Оминаючи ставок, порипуючи взуттям по свіжонасипаному гравію і сяючи всім своїм веснянкуватим обличчям, до них з моторністю цуценяти поспішав граф Фоскар, молодший син Орсо. Відколи Монза бачила його востаннє, він зробив невдалу спробу запустити бороду, але паростя піщаної барви надало йому ще більше хлоп'ячого вигляду. Може, він і успадкував усю родинну чесність, проте врода перепала комусь іншому. Бенна всміхнувся, однією рукою обійняв Фоскара за плече й скуйовдив йому волосся. Що від інших сприймалося б як образа, у Бенни виходило невимушено й чарівно. Він володів даром робити людей щасливими, що здавалося Монзі магією. Її таланти лежали у протилежній площині.

— Твій батько вже тут? — спитала Монза.

— Так. І брат теж. У них зараз їхній банкір.

— Який у нього настрої?

— Хороший, наскільки я можу виснувати, однак ви ж знаєте мого батька. Утім, він однаково ніколи на вас не сердиться, тому що ви

завжди приносите добрі новини. І сьогодні принесли, правда ж?

— То мені сказати йому чи...

— Барлетта впала, Кентейн мертвий.

Фоскар не тріумфував. Йому не передався батьківський апетит до мертв'яків.

— Кентейн був хорошою людиною.

На думку Монзи, це було далеко від істини.

— Кентейн був ворогом вашого батька.

— Але заслуговував на повагу. Таких у Штирії вже вдень зі свічкою не знайдеш. А він справді помер?

Бенна надув щоки.

— Ну, його голова відтята й настромлена на палю над воротами. Якщо тільки ви не знаєте якогось до дідька вправного ескулапа...

Проминувши високу арочну пройму, вони вступили до зали, напівтемної і лункої, як імператорська гробниця. Світло курявими колонами падало на мармурову підлогу, плямуючи її. Полискували старі обладунки, німотно на щось очікуючи і стискаючи в сталевих кулаках стародавню зброю. Поміж стін дзвінко зацокотіли підбори: до них прямував чоловік у темній уніформі.

— От лайно, — засичав Бенна Монзі на вухо. — Цей гад Ганмарк тут.

— Угамуйся.

— Щоб той холонокровний вилупок був таким вправним мечником, як про нього кажуть, — бути такого не може...

— Але саме так є.

— Якби я був хоч наполовину чоловіком, то...

— Але ти ним не є. Тому вгамуйся.

Риси обличчя генерала Ганмарка були напрочуд м'якими, вуса обвисли, світло-сірі очі завжди сльозилися, надаючи йому виразу вічної скорботи. Ходили чутки, що його викинули з армії Союзу за аморальний зв'язок з іншим офіцером, тож він переплив море в пошуках хазяїна з привільнішими поглядами. Широта поглядів герцога Орсо щодо своїх слуг була безмежною, лиш би тільки ті служили як слід. Хто ж як не Монза з Бенною були наочним тому прикладом.

— Генерале Меркатто, — Ганмарк скупно кивнув Монзі.



— Генерале Меркатто, — так само скупо він кивнув і Бенні. — Графе Фоскар, сподіваюся ви не облишили вправлянь?

— Управляюся щодня.

— То ми ще зробимо з вас мечника.

Бенна пирхнув.

— Чи то мечника, чи то зануду.

— І те, і те щось та й важить, — загудів Ганмарк своїм рубаним союзним акцентом. — Людина без дисципліни не краща від собаки. А вояк без дисципліни не кращий від трупа. А як подумати, то й гірший, бо труп не може зашкодити своїм товаришам.

Бенна розтулив був рота, проте Монза його випередила. Виставити себе бовдуром він і пізніше встигне, якщо вже так кортить.

— Як ваш похід?

— Я зіграв свою роль, захищаючи вас із флангів від Рогонта з його оспрійцями.

— Затримувати Герцога Зволікального — ще та морока, — єхидно усміхнувся Бенна.

— Роль другого плану, звичайно. Комічна роль у великій трагедії, утім, сподіваюся, що публіка це оцінить.

Відлуння їхніх кроків посилилося, коли вони проминули ще одну арку й увійшли в ротонду, що височіла в серці палацу. Її закруглені стіни прикрашали широченні барельєфи, на яких було зображено сцени з прадавніх часів: битви між демонами і магами і подібна дурня. Високо вгорі на великому куполі виднілася фреска: сім крилатих жінок на тлі розбуреного неба, в обладунках, при зброї і з грізними обличчями. Богині приречення, котрі вершать долі людські. Найбільший шедевр Аропелли. Монза чула, що майстру знадобилося вісім років, аби закінчити його. Вона так і не звикла до відчуття власної дрібності, слабкості і повної нікчемності, яке навіювало це місце. Утім, так і було задумано.

Учотирьох вони підіймалися дугою сходів, таких широких, що по них у ряд могло пройти ще стільки ж людей.

— І куди ж вас завели ваші комічні таланти? — спитала Монза у Ганмарка.

— До воріт Пуранті і назад, вогнем і мечем.

Бенна скривив губи.

— Якись справжні бої були?

— Навіщо вони мені здалися? Хіба ви не читали вашого Столікуса? «Виборює перемогу тварина».

— А генерал іде до неї маршем, — докінчила за нього Монза. — І що, багато сміху викликали?

— У ворога, гадаю, ні. Як на чий смак, можливо, якась жменька, проте зараз війна.

— Я завжди знаходжу час похихотіти, — вкинув Бенна.

— Деякі чоловіки любляють сміятися. Це робить їх приємними співрозмовниками за обіднім столом. — Його лагідні очі зупинились на Монзі. — Бачу, ви не всміхаєтеся.

— Ще встигну. Коли з Лігою Восьми буде покінчено й Орсо стане королем Штирії. Тоді всі ми зможемо повісити свої мечі.

— Мечі, як підказує мій досвід, на гачках зазвичай не затримуються. Вони завжди шукають першої-ліпшої нагоди, щоби повернутися в руки власника.

— Насмілюся припустити, що Орсо вас не відпустить, — зауважив Бенна. — Навіть якщо лише для того, щоби натирати підлогу.

Ганмарк навіть бровою не здвигнув.

— Тоді у його світлості була б найчистіша підлога у всій Штирії.

Сходи впиралися у високі двостулкові двері, інкрустовані лискучим деревом і оздоблені вирізьбленими лев'ячими мордами. Перед ними походжав туди-сюди присадкуватий чоловік, неначе старий відданий сторожовий пес біля покоїв господаря. Карпі Вірний, капітан, котрий найдовше прослужив у Тисячі Мечів; його широке, обвітрене чесне обличчя посмугували здобуті в сотнях боїв шрами.

— Вірний! — Бенна схопив старого найманця за величезну, наче лопата, руку. — Дертися на гору у твоєму віці? Хіба ти не повинен зараз розважатися в якомусь борделі?

— Якби ж то, — Карпі знизав плечима. — Проте його світлість послав по мене.

— А ти у нас зі слухняних... то й послухався.

— Тому мене і звать Вірним.

— Як ішли справи в Борлетті, коли ти від'їжджав? — спитала Монза.

— Спокійно. Більшу частину людей розмістив у таборі за міськими стінами з Ендічем та Віктусом. Я подумав, що краще буде не дати їм підпалити все місто. Кількох найнадійніших залишив у палаці

Кентейна під наглядом Сесарії. Старі奴жачики, як і я, ще з часів Коски. Усі люди бували, несхильні діяти зопалу.

— Туго шолопають, ти хочеш сказати? — захихотів Бенна.

— Туго, але вірно. Тому й завжди виходить по-нашому.

— То ходімо вже, — Фоскар наліг плечем на одну половинку дверей і не без зусиль відчинив.

Ганмарк і Вірний рушили за ним. Монза на мить затрималася на порозі, силкуючись надати своєму обличчю якнайсуворішого виразу. Звівши очі, вона побачила, що до неї всміхається Бенна, і мимохіть спіймала себе на тому, що всміхається у відповідь. Прихилилася до нього й прошепотіла на вухо:

— Люблю тебе.

— Звісно, любиш, — він переступив поріг, і Монза вслід за ним.

Особистий кабінет герцога Орсо був мармуровою залого завбільшки як ярмаркова площа. По одній стіні бравую шерогою вишикувалися високі вікна. Вони стояли відчинені, і свіжий вітерець вривався всередину, посмикуючи й шурхотючи яскравими фіранками. Довгий балкон за ними, що виходив на найкрутіший схил гори, здавалося, завис просто в повітрі.

Ледь не всю протилежну стіну затуляли намальовані найвидатнішими художниками Штирії панно, на яких було зображено великі історичні битви. Перемоги Столікуса, Гарода Великого, Фаранса й Вертуріо були увіковічені розмашистими штрихами олійних фарб. Посил картин важко було не вловити: Орсо — останній із низки королів-переможців, навіть попри те, що його прадід був узурпатором, а на додачу — звичайним злочинцем.

Найбільша картина, заввишки не менше десяти кроків, висіла одразу ж навпроти дверей. Певна річ, не хто інший, як Великий герцог Орсо. Він сидів на скакуні, що став диба, з високо здійсненим блискучим мечем, утупивши пронизливий погляд у далекий обрій, закликаючи своїх бійців до перемоги в битві біля Ітреї. Здавалося, художник сном і духом не знав, що Орсо й на п'ятдесят миль не наближався до театру бойових дій.

«Солодка брехня завжди побиває нудну правду», як любив повторювати Орсо.

Сам же герцог Таліна сидів, скоцюрбившись, за столом і стискав у руці не меч, а перо. У нього над душею стояв високий, сухорлявий

чоловік із гачкуватим носом і зиркав поглядом неситого стерв'ятника, який вичікує смерті замучених спрагою подорожніх. Біля них, у тіні під стіною, зачілася здоровенна постать. Гобба, охоронець герцога, з товстою, як у кабанюри, шиєю. Арію, старший син і спадкоємець Орсо, розсівся у визолоченому кріслі неподалік. Закинувши ногу на ногу, він недбало помахував винним келихом, а на його бездоганно прегарному личку блукала байдужа усмішка.

— Я знайшов цю жеброту у дворі й вирішив віддати їх на вашу милість, батьку.

— Милість? — Різкий голос Орсо луною прокотився схожою на печеру залюю. — Я не великий шанувальник таких речей. Улаштуйтеся зручніше, друзі, я скоро до вас приєднаюся.

— Та це ж Капрільська Різничиха, хто ж іще, — пробурмотів Арію, — і її малюк Бенна.

— Маєте гарний вигляд, ваша високосте.

Монза вважала, що вигляд у нього, як у звислого прутня, але притримала свою думку при собі.

— Ви теж, як завжди. Якби всі вояки виглядали, як ви, може, і мене б зборола спокуса вирушити в похід. Нова цяцька? — Він мляво вказав винизаною самоцвітами рукою на рубін у Монзи на пальці.

— Просто під руку трапився, коли я вдягалася.

— Жаль, що мене там не було. Вина?

— Ні світ ні зоря?

Він кинув осоловілий погляд на вікна.

— Про мене, то ще й минула ніч не закінчилася.

Так ніби не спати ночами — неабияке геройство.

— А я не відмовлюся. — Бенна вже наповнював собі келих, щоби бува його ніхто не перевершив у викаблчуванні.

Найімовірніше, він сп'яніє за якусь годину й почне верзти таке, що й купи не триматиметься, але Монзі вже остогидло грати роль його матінки. Вона проминула величний камін, над яким вивищувалися різьблені фігури Ювенса й Канедіаса, і попрямувала до письмового столу Орсо.

— Підпишіть ось тут, і тут, і отут, — саме говорив худорлявий, кістлявий палець якого завис над паперами.

— Ви ж знаєте Мотіса, правда, — Орсо з кислою міною зиркнув на нього. — От хто тримає мене на прив'язі.

— Навіки ваш покірний слуга, ваша світлосте. Банкірський дім «Валінт і Балк» дає згоду на ще одну позику терміном на рік, після чого, на жаль, змушений буде стягувати відсотки.

— Жаль? — Орсо пирхнув. — Так хіба чума жаліє своїх жертв, їй-бо. — Він додав до свого останнього підпису завершальний закруток і кинув перо на стіл. — Кожен мусить перед кимось колінкувати, га? Неодмінно перекажіть своєму начальству мою безмежну подяку за те, що допомогли.

— Обов'язково, — Мотіс склав папери. — На цьому наші справи закінчені, ваша світлосте. Мені пора, якщо я збираюся відбути до Вестпорта з вечірнім припливом.

— Ні, залиштеся ще трохи. Є ще одне діло, яке слід обговорити. Мотіс перевів мертвотний погляд на Монзу і знову на Орсо.

— Як забажаєте, ваша світлосте.

Герцог легко підвівся з-за столу.

— Отож, перейдімо до веселіших справ. Ви ж принесли веселі новини, правда, Монцкаро?

— Так, ваша світлосте.

— Ох, і що б я без вас робив?

Відколи вони востаннє бачилися, у чорному волоссі Орсо пробилися пасма сталевого кольору, а ще, може, поглибилися зморшки в кутиках очей, але незмінна владність манер вражала й досі. Він нахилився і розцілував Монзу в обидві щоки, а тоді прошепотів на вухо:

— Ґанмарк досить добре командує вояками, хоча, як на чоловіка, що смокче члени, у нього геть немає почуття гумору. Ходімо, розкажете мені про свої перемоги на свіжому повітрі.

Усе ще обіймаючи однією рукою Монзу за плечі, він повів її повз вишкіреного принца Аріо на високий балкон.

Сонце вже підбилося, і світ був сповнений світла й барв. Кров із неба стекла, і тепер воно яскраво синіло, прихорошившись білими хмарками. Далеко внизу, на самому дні запаморочливого урвища, лісистою долиною, крізь стіну сизо-зеленого, вогненно-помаранчевого, блякло-жовтого, гнівно-червоного осіннього листя вилася річка, і в її швидкоплинних водах сріблилося сонце. На сході ліс розступався, зливаючись із латками полів — зеленими квадратами озимини, родючою чорною ріллею, золотими ланами. Ще далі річка, поспішаючи до сірого моря, розходилася широкою дельтою, у якій

тіснилися незліченні острівці. Монза ледь розрізняла обриси крихітних веж, будівель, мостів, стін. Великий Талін, не більший за її мізинець.

Монза примружилася від дужого вітру, відкинула з обличчя непокірне пасмо.

— Я ніколи не втомлююся від цього краєвиду.

— Ще б пак. Тому я і звів тут цей вражий палац. Тут я завжди можу приглядіти за своїми підданими, як турботливий батько за дітьми. Просто, аби вони не поранилися під час гри, розумієте?

— Вашому народові пощастило мати такого справедливого і дбайливого батька, — збрехала Монза не змигнувши оком.

— Справедливим і дбайливим, — Орсо задумливо задивився на далеке море. — Гадаєте, таким мене запам'ятають в історії?

Монза вважала це геть неймовірним.

— Як там сказано в Б'яловельда? «Історію пишуть переможці».

Герцог стиснув її плече.

— Така вродлива, та ще й до всього начитана. Аріо доволі честолюбний, проте нетямущий. Я був би подивований, якби він дороговказ не затинаючись міг прочитати. Його цікавлять тільки повії. І ще взуття. А от моя донька Терез умивається прегіркими сльозами, бо я засватав її за короля. Присягаюся, якби я запропонував їй у наречені Великого Еуза, вона б скиглила, що й цей не вельми підходить їй по рангу, — він важко зітхнув. — Жоден із моїх дітей мене не розуміє. Мій прадід був найманцем, ви ж знаєте. Я не люблю роздзвонювати про це на кожному кроці. — А сам згадував про це під час кожної зустрічі з Монзою. — Він у своєму житті не пролив ні сльозинки і взувався в те, що під руку трапиться. Будучи вояком низького роду, він захопив владу над Таліном завдяки гостроті свого меча й розуму. — (Радше завдяки безглуздій жорстокості й безжальності, висновуючи з того, що чула Монза.) — Ми з вами з одного тіста. Ми самі себе створили, з нічого.

Орсо за правом народження дісталоя найбагатше герцогство Штирії, і він ніколи в житті не знав важкої щоденної праці, однак Монза прикусила язика.

— Надто багато честі для мене, ваша світлосте.

— Менше, ніж ви заслуговуєте. А тепер розкажіть про Борлетту.

— Ви чули про бій на Високому березі?

— Чув, що ви розігнали військо Ліги Восьми, як і при Солодососнах. Ганмарк каже, що в Салієра було втричі більше людей.

— Чисельність радше заважає, коли вона лінива, зле підготовлена, а командують нею бовдури. Військо землеробів із Борлетти, шевців з Аффої, складувів із Віссеріна. Любителі. Вони отаборилися біля річки, гадаючи, що ми дуже далеко, і навіть варту майже не виставили. А ми вночі підійшли через ліс і заскочили їх на світанку зненацька, ще й беззбройних.

— Так і бачу ту жирну свиню Салієра, як він метушливо кидається з ліжка навтьоки.

— Напад очолював Вірний. Ми швидко їх полонили й відібрали обоз.

— Й окропили золоті лани багрянцем, як я чув.

— Вони майже й не билися. Удєсятеро більше потопилося, намагаючись переплисти річку, аніж загинуло в бою. Понад чотири тисячі полонених. За декого викуп заплатили, за декого — ні, декого повісили.

— І навіть без скупкої сльозинки, га, Монзо?

— Тільки не з мого боку. Якщо так кортіло жити, треба було здаватися.

— Як у Капріле?

Вона зустріла погляд його чорних очей незмигну.

— Як у Капріле.

— То Борлетта в облозі?

— Уже впала.

Обличчя герцога засяяло, як у хлопчика на іменини.

— Упала? То Кентейн здався?

— Коли його народ почув про поразку Салієра, він утратив надію.

— А народ без надії перетворюється на небезпечний натовп — навіть у республіці.

— Особливо в республіці. Юрба виволокла Кентейна з палацу, повісила його на найвищій вежі, відчинила ворота й віддалася на милість Тисячі Мечів.

— Ха, замордований тим людом, заради свободи якого він так старався. От тобі й вдячність простолоду, хіба ні, Монзо? Треба було Кентейну взяти в мене гроші, коли я пропонував. І мені, і йому дешевше б обійшлося.

— Люди ледь не б'ються, так поспішають перейти у ваше підданство. Я наказала не вбивати без потреби.

— Начебто проявили милосердя, так?

— Милосердя — те саме боягузтво, — відрізала Монза. — Але ж вам потрібна їхня земля, а не життя, правда? А мерці нікому не підкоряються.

— От якби ж сини засвоювали мої уроки так само, як ви, — усміхнувся Орсо. — Цілком схвалюю. Вішати тільки командувачів. І голову Кентейна на ворота. Ніщо так не зміцнює покору, як хороший приклад.

— Уже там гниє, як і голови його синів.

— Чудово впоралися, — володар Таліна заплескав у долоні, так ніби новина про гниючі голови була йому милішою за будь-яку музику. — А як зі здобиччю?

Підрахунки були у віданні Бенни, тож він ступив наперед, витягуючи з нагрудної кишені згорнутий папір.

— Ми перетрясли все місто, ваша світлосте. Перевернули з ніг на голову кожную будівлю, заглянули під кожную мостину, обшукали кожного. Правила ті ж, що й зазвичай, згідно з нашою угодою. Чверть тому, хто знайшов, чверть його капітану, чверть генералам, і... — тут Бенна низько вклонився, розгортаючи папір і простягаючи його Орсо. — І чверть нашому вельможному роботодавцю.

Очі Орсо пробігали рядками цифр, й усмішка його поширшала.

— Хай живе правило чвертей! Цього вистачить, щоб залишити вас на моїй службі ще трохи.

Він став поміж Монзою і Бенною, м'яко обійняв їх за плечі й повів через розчинені половинки вікна назад — до круглого чорного мармурового столу посеред зали, на якому була розкладена велетенська карта. Там уже зібралися Ганмарк, Аріо й Вірний. Гобба все ще тримався в тіні, склавши м'ясницькі руки на грудях. — А як там наші колишні друзі, а тепер закляті вороги — віроломні мешканці Віссеріна?

— Поля навколо спалені ледь не до самих міських воріт, — Монза окреслила сплюндровані місця кількома рухами пальців. — Селян прогнали, худобу порізали. На жирного герцога Салієра чекає голодна зима й іще голодніша весна.



— Йому доведеться покладатися на ясновельможного герцога Рогонта з його оспрійцями, — зронив Ґанмарк із ледь-ледь помітним натяком на усмішку.

Принц Аріо хихикнув.

— Оспрійці споконвіку обіцяють золоті гори, а якщо й дають, то хіба в'язку яєць і решето води.

— Віссерін упаде вам у руки, як перестиглий плід, наступного року, ваша світлосте.

— І таким чином серце Ліги Восьми буде вирвано.

— Корона Штирії буде ваша.

На згадку про корону усмішка Орсо розійшлася ще ширше.

— І цим ми завдячуємо вам, Монцкарро. Я цього не забуду.

— Не мені одній.

— Та ну вас із вашою скромністю. Бенна зробив своє, і наш добрий друг генерал Ґанмарк, і Вірний, проте ніхто не зможе заперечити, що це ваша заслуга. Вашої заповзятливості, цілеспрямованості, спритності! Вам улаштують великий тріумф, як у давнину героям Аулкуса. Ви проїдете вулицями Таліна, і мій народ обсипатиме вас пелюстками квітів на знак ушанування ваших численних перемог. — Бенна сявав широкою усмішкою, та Монза не могла зобразити таку ж саму. Величання ніколи не були їй до смаку. — Вони величатимуть вас так бучно, як, гадаю, ніколи не величатимуть моїх синів. Величатимуть навіть більше, ніж мене, їх законного володаря, якому вони стільки зобов'язані. — Здавалося, усмішка стекла з обличчя Орсо, і воно нараз стало стомленим, сумним і якимось змарнілим. — Але як на мій смак, того величання буде трохи забагато.

Краєм ока Монза примітила якийсь ледь уловимий рух, і це змусило її інстинктивно здійняти руку вгору.

Тихий свист — і навколо руки обвилася дротяна петля, заламуючи пальці під підборіддя, міцно втискаючи їх у шию, здушуючи.

Бенна кинувся вперед.

— Мон...

Зблиснув метал — то принц Аріо штрикнув його в шию. У горло не поцілив, удар припав під вухо.

Коли кров заляпала плити червоним, Орсо обережно відступив. У Фоскара відвисла щелепа, келих з вином вислизнув із рук і розбився.

Монза спробувала закричати, проте через перетиснуте горло спромоглася лише на притлумлений свинячий виск. Вільною рукою вона заходилася витягувати кинджал, проте хтось міцно захопив її за зап'ястя. Карпі Вірний, що навалився зліва.

— Пробач, — промурмотів він Монзі у вухо, витягуючи її меча з піхов і з брязкотом жбурляючи через залу.

Бенна спотикався, з булькотом випльовуючи червону піну, однією рукою затискаючи рану, і темна кров струменіла поміж його білі пальці. Іншою рукою він намацував меч, а Аріо закам'яніло спостерігав. Заледве Бенна спромігся видобути сталь на якийсь фут, коли підійшов генерал Ганмарк і плавним, вивіреном рухом завдав йому удару своїм мечем — раз, і вдруге, і втретє. Тонкий клинок то занурювався, то виходив з тіла Бенни, і лише тихе охання вихоплювалося з його широко розтуленого рота. Кров довгими цівками розтікалася підлогою, темними колами барвила його білу сорочку. Бенна, похитуючись, зробив кілька кроків уперед, а тоді його ноги обм'якли і він звалився додолу, звалився просто на свій напіввидобутий меч, який заскреготів по мармуру під його тілом.

Монза напружилася, тремтячи кожною жилкою, та вона була безпорадна, як муха, що прилипла до меду. Вона чула, як похрюкує з натуги Гобба, як його заросле колючою щетиною обличчя дряпає їй щоку, як гаряче її спині від його велетенського тіла, що навалилося на неї. Відчувала, як дріт поступово врізається з боків у шию, глибоко впивається в міцно притиснуту до горла долоню, з якої вже почала бігти передпліччям кров, затікаючи за комір сорочки.

Рука Бенни зашкрябала по підлозі, намагаючись дотягтися до Монзи. Він навіть ледь-ледь припіднявся, від чого жили на його шиї напнулися.

Ганмарк нахилився і спокійно завдав останнього удару — зі спини в серце. Бенну на якусь мить узяла дрож, а тоді він обм'як і затих, поблідла щока, перемазана червоним. Темна пляма крові розповзалася з-під нього, прокладаючи собі шлях по щілинах поміж плитками.

— Що ж, — Ганмарк схилився і витер меча об Беннину сорочку. — Ось і все.

Мотіс спостерігав, насупившись. Крапля роздратування, крапля збентеження, крапля знудьгованості. Ніби перевіряв ряди цифр, які невідь чому не збігалися.

Орсо махнув рукою в бік тіла.

— Прибери його, Аріо.

— Я? — Губи принца скривилися.

— Так, ти. А ти, Фоскаре, йому допоможи. Вам двом пора вчитися, що слід робити, аби наша родина втрималася при владі.

— Ні! — Фоскар, спотикаючись, сахнувся геть. — Я в цьому участі не братиму. — Відтак розвернувся і вилетів із зали, виляскуючи підборами по мармуру.

— Розмазня, а не хлопець, — пробурмотів Орсо йому в спину. — Ґанмарку, допоможи йому ти.

Монза тільки й могла, що стежити вибалушеними очима, як тіло Бенни тягнуть на балкон: понурий Ґанмарк обережно підхопив його під плечі, водночас підтримуючи голову, а Аріо, лаючись, гидливо взявся за чобіт на одній нозі, друга ж нога волочиться по підлозі, залишаючи червоний слід. Потім вони накинули тіло на перила й зіштовхнули вниз. Отак він і зник.

— Ох, — верескнув Аріо, змахуючи рукою. — Прокляття, ти мене подряпав!

— Перепрошую, ваша високосте. — Ґанмарк утупився в нього. — Убиваючи, можна й поранитися.

Принц роззирнувся, шукаючи, чим би витерти скривавлені руки. Потягнувся до пишних віконних гардин.

— Не смій, — визвірився Орсо, — це кантійський шовк, по п'ятдесят скелів за відріз.

— А чим тоді?

— Знайди щось інше або ж так ходи! Іноді я задумуюся, хлопче, чи твоя мати не брехала, стверджуючи, що я твій батько.

Аріо набурмосено витер руки спереду об сорочку під пильним поглядом Монзи, чиє обличчя вже горіло від браку повітря. Орсо хмурився, дивлячись на неї — чорна розпливчаста постать, що проступала крізь засльозені очі і сплутане волосся на обличчі.

— Що, вона ще жива? Чого ти там вовтузишся, Ґоббо?

— Клятий дріт зачепився їй за руку, — просичав охоронець.

— То вигайдай інший спосіб покінчити з нею, йолопе!

— Беру це на себе, — Вірний видобув кинджал із-за Монзиноного пояса, іншою рукою продовжуючи впиватися їй у зап'ясток. — Мені справді жаль.

— Давай уже, — гаркнув Ґобба.

Клинок злетів угору, сталь зблиснула в промені сонця. Монза з усієї сили, яка тільки в неї лишилася, наступила Ґоббі на ногу. Охоронець кречнув, на мить послабивши хват, і вона, гарчачи та звиваючись, якось відтягнула дротяну петлю від шиї, аж нараз Карпі вдарив її кинджалом.

Він добряче промахнувся, і клинок увійшов під її нижнє ребро. Хоча метал був холодний, але його пекучий, вогненний слід проліг від живота до спини, прохромив її наскрізь і, вийшовши назовні, уколів Ґоббу в черево.

— Ґххха! — охоронець відпустив дріт, і Монза ковтнула повітря, безтямно закричала, зацідила йому ліктем, змусила похитнутися.

Заскочений зненацька, Вірний, щойно метушливо витягнувши ніж із її тіла, відразу ж випустив його, і той закрутився по підлозі. Монза вдарила Карпі ногою, не поцілила в пах, зате влучила в стегно, від чого він аж зігнувся навпіл. Вона схопилася за кинджал у нього на поясі, витягла з піхов, але порізана рука рухалась надто незграбно, і Вірний перехопив Монзин зап'ясток, перш ніж вона встигла встромити в нього лезо. Вони борюкалися, вишкіривши зуби, задихаючись, плюючи одне одному в обличчя, кидаючись узад-уперед, з руками, липкими від її крові.

— Убий її!

Почувся тріск, і голова Монзи сповнилася світлом. Підлога стала дибки, хряснувши її по потилиці і спині. Вона сплюнула кров, її несамовитий вереск перейшов у протяжне квакання, нігті скребли гладеньку підлогу.

— Клята сучка! — Підбор важкого чобота Ґобби з хрустом опустився на праву руку Монзи, від чого її аж до плеча пронизав біль, а з горла вирвалося зболене ох. Чобіт знову пройшовся по кінчиках пальців, потім вище, перемістився на зап'ястя. Водночас нога Вірного раз-по-раз місила по ребрах, змушуючи її кашляти і здригатися. Понівечена рука корчилася, виверталася набік. Підбор Ґобби із силою опустився і розпластав руку по холодному мармуру, роздроблюючи кістки. Монза завалилася назад, ледь хапаючи повітря, зал крутився перед очима, переможці історичних битв посміхалися до неї згори.

— Ти мене штрикнув! Ти штрикнув мене, старий дурний покидьку!

— Ледь дряпнув, недоумку! Тримати треба було!

— Мені вас двох, нездари, слід заколоти! — прошипів голос Орсо. — Ви вже доб'єте її нарешті?

Велетенська лабета Гобби опустилася, схопила Монзу за горло, смикнула вгору. Вона хотіла вчепитися в нього лівою рукою, проте всі сили витекли через дірку в боці й порізи на шиї. Кінчики незграбних пальців тільки розмазали кров по його неголеному обличчі. Тоді її руку смикнули назад і рвучко викрутили за спину.

— Де золото Хермона, га, Меркатто? — прохрипів голос Гобби. — Куди ви його діли?

Монза насилу підійняла голову.

— Лизни мене в зад, херосмоку!

Не дуже розумно, зате від серця.

— Не було там ніякого золота! — гаркнув Вірний. — Я ж уже казав тобі, свинтусе!

— Затє тут он скільки. — Один за одним Гобба почав здирати потовчені перстні з її обвислих пальців, що вже розпухли, ставши гнівно-фіолетовими, покрученими й безформними, як зіпсовані сосиски. — А оцей камінець нічого так, — додав він, роздивляючись рубін. — Та й, як на мене, і плоть непогана, марно пропадає. Лишили б ви мене з нею на хвилюку чи що? Мені тільки на хвилиночку — і все.

— Швидкістю не завжди треба пишатися, — гигикнув принц Аріо.

— Заради всього святого, — долинув голос Орсо. — Хіба ми тварини якісь? Скиньте з балкона та й квіт. Я спізнюся на сніданок.

Монза відчула, як її тягнуть, голова теліпається. Сонячне світло різнуло в очі. Її підняли, чоботи зашкребли по каменю. Блакитне небо закрутилося вгорі. А от вона вже й на балюстраді. Від власного дихання защипало в носі, у грудях захрипіло. Монза напружилась, почала брикатися. Її тіло все ще пручалося в даремній спробі вижити.

— Дайте мені, щоб напевне, — голос Ганмарка.

— Куди вже певніше? — Крізь скривавлене волосся, що падало їй на очі, Монза побачила зморшкувате обличчя Орсо. — Сподіваюся, ви зрозумієте. Мій прадід був найманцем, вояком без роду-племені, який захопив владу завдяки гостроті свого меча й розуму. Я не можу допустити, щоби ще один найманець захопив владу в Таліні.

Монзі кортіло плюнути йому в обличчя, проте спромоглася вона лише на цівку кривавої слини, що стекла по підборіддю.

— Грав би ти сам с...

А тоді вона полетіла.

Порвана сорочка розвіталася і тріпотіла, поколюючи шкіру. Вона переверталася, і переверталася, переверталася, і світ навколо перевертався разом із нею. Блакитне небо з клаптями хмар, чорні вежі на вершечку гори, сірі прямовисні скелі, що стрімко пролітали повз, жовто-зелені дерева й вилискуюча на сонці річка, блакитне небо з клаптями хмар... І так знову і знову, щодалі швидше і швидше.

Холодний вітер шарпав волосся, ревів у вухах, свистів у лад із її нажаханими вдихами-видихами. Тепер вона бачила кожне дерево, кожну гілку, кожен листок. Вони рвонули їй назустріч. Вона розтулила рот для крику...

Гілки чіплялися за її одяг, хапали її, шмагали її. Налетівши на зламаний сучок, вона знову закрутилася в повітрі. Деревя з тріском розступилися під нею, а вона падала, нижче і нижче, поки не гепнулася на гірський схил. Її коліна підсіклися під вагою падучого тіла, плече розтрощило об тверду землю. Проте замість розляпати мізки по камінні, вона лише розбила щелепу об закривавлені груди брата, чиє скалічене тіло лежало, притиснуте до основи дерева.

Так Бенна Меркатто врятував сестрі життя.

Вона відбилася від трупа, на три чверті непритомна, і покотилася по крутосхилу, метляючи руками й ногами, наче зламана лялька. Каміння, коріння і тверда земля молотили, сікли, м'яли, ніби розбиваючи тіло сотнею молотів.

Вона проламувалася крізь зарості кущів, шипи хльоскали й норовили вчепитися. Вона котилася щодалі нижче і нижче, здіймаючи за собою хмару землі й листя. Перелетіла через корінь, утелющилася в замшілу каменюку. Потім повільно зісковзнула горілиць, зупинилася і завмерла.

— Уууууххххррр...

Навколо осипалося каміння, гіляччя, жорства. Повільно осідала курява. Чутно було, як вітер порипує в гіллі, шурхотить листям. А може, то її власне дихання отак рипливо й шурхітливо виривалося зі зраненого горла. Сонце мерехтіло крізь чорні крони, сліпило одне око. У другому було темно. У теплому вранішньому повітрі вилася, кружляла, дзижчала мушва. Монза лежала між покиддю з кухонь Орсо. Безпорадно розпластана посеред гнилих овочів, жирного слизу

та смердючих потрухів — решток від пишних бенкетів минулого місяця. Викинута разом зі сміттям.

— Уууууххххррр...

Рваний, безтямний звук. Вона соромилася його, майже, проте вибавитися від нього було понад її сили. Тваринний жах. Несамовитий розпач. Стогін мерців. У пеклі. Погляд єдиного ока відчайдушно метався. Вона побачила свою понівечену праву руку, безформну, фіолетову рукавичку з кривавою раною збоку. Один палець легенько тремтів, а його кінчик торкався розірваної шкіри на лікті. Рука склалася навпіл — із закривавленого шовку зламаним сучком стримів уламок сіруватої кістки. Усе це видавалося якимось неправдоподібним. Наче дешевий театральний реквізит.

— Ууууххрр...

Страх заволодів нею, наростаючи з кожним подихом. Вона не могла поворухнути головою. Не могла ворухнути язиком. Відчувала біль, що прогризав собі шлях на краю свідомості. Жахливу вагу, що стискала, сплющувала кожну часточку її єства, дедалі дужче і дужче.

— Уууххр... уухр...

Бенна помер. З її покліпуючого ока витекла волога й повільно покотилася по щоці. Чому вона не померла? Як могла не померти?

Прощу, швидше. Поки біль не став ще нестерпнішим. Благаю, хай це станеться швидко.

— Уууухххррр... Уух... Ух...

Смерте, будь ласка.

# Частина 1. Талін

*Щоб мати хорошого ворога, обери друга. Він знає, куди вразити.*

*Діана де Пуатьє*

*Джаппо Меркатто ніколи не розповідав, звідки в нього такий добрий меч, проте володів він ним чудово. Оскільки син був на п'ять років молодший і до того ж хворобливий, він іще змалку передавав своє вміння доньці. У ті дні, коли родина ще вдавала із себе шляхетних, батькову матір звали Монскарро. Її власній матері це ім'я було геть не до сподоби, та оскільки вона померла, даючи життя Бенні, це не мало великого значення.*

*То були мирні роки для Штирії — така ж рідкість, як золото. Під час оранки Монза бігла за батьком, вибираючи з чорної ріллі велике каміння, що його вигрібав леміш, і жбурляючи його в ліс. У жнива Монза бігла за батьком, в'язучи у снопи стяті блискучою косою колоски.*

*— Що б я без тебе робив, Монзо? — говорив батько, усміхаючись до неї.*

*Вона допомагала молотити і сіяти. Носила воду і рубала дрова. Куховарила, підмітала, прала, тягала, доїла козу. Руки були вічно порепані від якоїсь роботи. Брат допомагав як міг, та оскільки він був малий і хворий, користі було мало. Жилося їм у ті роки важко, зате щасливо.*

*Коли Монзі було чотирнадцять, Джаппо Меркатто підхопив лихоманку. Вони з Бенною дивилися, як він кашляє, пітніє і тане просто на очах. Однієї ночі батько схопив Монзу за зап'ясток і впився в неї запаленими очима:*

*— Завтра зори верхнє поле, бо інакше пшениця не зійде, коли треба. Висій, скільки зможеш, — він торкнувся її щоки. — Нечесно звалювати все на тебе, проте твій брат ще такий малий. Пильнуй його. — І помер.*

*Бенна плакав і плакав, та Монзині очі були сухими. Вона думала про зерно, яке треба висіяти, і як краще це робити. Тієї ночі Бенні було надто страшно спати самому, тож вони залізли у її вузьке ліжко удвох і втішали одне одного. У них більше нікого не залишилося.*



## Земля нових можливостей

Перше, на що Тіпало звернув увагу, коли судно, важко перевалуючись, прямувало до пристані, що тут геть не так тепло, як він гадав. Він чув, що у Штирії завжди світить сонце. Увесь рік ти неначе в приємній купелі. Якби Тіпалові запропонували отаку купіль, він радше ходив би брудним і, мабуть, додав би ще кілька міцних слівцець. Місто зіщулилося під сірим небом, громадилося хмаровиння, з моря задував пронизливий вітер, час від часу сіялася холодна мжичка, нагадуючи йому батьківщину. Не вельми приємне нагадування. Однак він був налаштований дивитися на речі з хорошого боку. Може, просто день паскудний видався. Таке часто трапляється.

Утім, коли матроси квапливо швартували корабель, Тіпало помітив, що місцина таки справді занедбана. Щільно тулячись один до одного, бухту широкою дугою оточували цегляні будинки з вузькими віконцями, скособоченими дахами, фарба на них лущилася, тиньк потріскався і був увесь укритий плямами солі, зеленого моху й чорної цвілі. Унизу, трохи вище ослизлого бруку, стіни були заліплені великими листами паперу, понаклеюваними абияк, обшарпанними, з повіддираними кутиками, що тріпотіли на вітрі. На них виднілися якісь обличчя і слова. Оголошення? Можливо, проте Тіпало не був охочим до читання, а надто ж штирійською. Зрештою, тією мовою навіть розмовляти було доволі важкою справою.

На набережній аж кишіло від люду, проте мало хто здавався щасливим. Чи здоровим. Чи багатим. Відгонило там добряче. Чи, якщо вже мовити правду, смерділо по-справжньому. Гнила солоня риба, залежала дохлятина, вугільний дим і переповнені нужники — усе накладалося одне на одне. Якщо це і є домівка для нової великої людини, якою Тіпало сподівався стати, то він мусив визнати, що розчарований, і то таки добряче. На коротесеньку мить майнула думка віддати більшу частину грошей, що в нього ще лишилися, і з наступним припливом вирушити назад, на Північ, додому. Проте Тіпало відігнав цю думку. Він покінчив із війною, покінчив із веденням людей на смерть, покінчив з убивствами і з усіма супутніми речами. Він намірився стати кращим. виправитися. І зробити це саме тут.

— Ну то добре, — він весело кивнув найближчому морякові. — Я сходжу на берег.

У відповідь лише якесь незрозуміле бурчання, проте брат завжди казав йому, що людиною робить те, що ти даєш, а не те, що отримуєш. Тож Тіпало усміхнувся, наче йому люб'язно побажали щасливої дороги, спустився по грімких сходах і закрокував у своє нове, прекрасне життя в Штирії.

Ледь устиг він пройти з десяток кроків, озираючи навислі будівлі з одного, і хитливі щогли з іншого боку, як хтось урізався в нього й ледь не збив з ніг.

— Вибач, — промовив Тіпало штирійською, намагаючись залишатися культурним. — Я не помітив тебе, друже.

Чоловік продовжував іти, навіть не озирнувшись. Це трохи зачепило Тіпалову гордість. Гордості в нього було ще немало — єдина річ, що дісталася йому від батька. Тіпало пережив сім років боїв, дрібних сутичок, прокидань під припорошеною снігом ковдрою, паскудної їжі і ще гіршого співу, і прибув сюди не для того, щоб його ось так відштовхували з дороги.

Проте бути мерзотником — і злочин, і кара водночас. «Не звертай уваги», як сказав би його брат. Тіпало був налаштований сприймати все з кращого боку. Тож він звернув з причалу на широку вулицю, що вела в місто. Повз купку жебраків, що, сидячи на ковдрах, потрясали куксами й висхлими кінцівками. Через площу, на якій стояла гігантська статуя якогось насупленого чолов'яги, що показував невідомо куди. Тіпало не мав уявлення, хто це, проте вигляд чолов'яга мав з біса самовдоволеній. Повіяло їжею, від запаху якої в Тіпала забурчало в животі. Ніс привів його до якоїсь ятки, де на вогні в бочці смажилосся наштрикнуте на металеві прутики м'ясо.

— Дайте одного, — сказав Тіпало, тицяючи пальцем.

Здається, багато слів тут було не потрібно, тож цими він і обмежився. Так менше наробить помилок. Коли продавець назвав ціну, він ледь язика не проковтнув. На Півночі за такі гроші можна було придбати цілу вівцю, а то й двійко годящих на розплід. М'ясо виявилось наполовину жиром, наполовину хрящами. Та й смакувало навіть близько не так, як пахло. Утім, на ту мить це вже Тіпала надто не дивувало. Здавалося, у Штирії чи не все було не таким, яким здавалося.

Дощ посилювався, і тепер, поки Тіпало їв, він репіжив по очах. Не такий уже й сильний, якщо порівнювати з бурями, з яких він насміхався на Півночі, проте цього вистачало, аби зіпсувати йому настрій і змусити замислитися про те, де ж, пекло б його побрало, прихилити голову на ніч. Із замшлених карнизів і поламаних ринв потекла вода, забарвлюючи бруківку в темний колір, змушуючи людей лаятися і кулитися. Він вибрався з-поміж тісно розташованих будинків на широкий берег річки, теж щільно забудований і обнесений кам'яною огорожею. Тіпало зупинився, думаючи, куди податися.

Місто розкинулося, скільки сягало око, мости вгору і вниз за течією, на тому березі будівлі були ще більшими, ніж на цьому, — вежі, куполи, дахи тяглися в безкрай, примарно-сірі й туманні в дощовій завісі. Тут на вітрі полоскалося ще більше розшарпаних паперових полотнищ, так само розмальованих рядами літер, патьоки яскравої фарби з яких стікали на бруківку. Місцями літери були заввишки з людський зріст. Тіпало вступився в одне з полотнищ, намагаючись утямити, про що йдеться.

Його ще раз штовхнули плечем, просто під ребра, і то так, що він аж крекнув. Цього разу Тіпало вмить розвернувся і гаркнув щось, стискаючи прутик із м'ясом у кулаці, наче лезо. І відітхнув. Ще не так давно він відпустив Криваву Дев'ятку. Він пам'ятав той ранок, наче то було вчора: сніг за вікнами, ніж у руці, брязкіт, коли він той ніж упустив. Він відпустив чоловіка, котрий убив його брата, відмовився від помсти, і все заради того, аби стати кращим. Облишити кровопролиття. Облишити чоловіка, що розмахався плечима в натовпі, — тут нема про що заливатися.

Тіпало вичавив із себе напівусмішку й подався в протилежний бік, на міст. Через таку дурничку як стусан плечем можна злитися цілий день, а він не хотів отруїти цим своє нове життя, тим паче що воно ще не почалося. По обидва боки мосту стояли статуї, утупившись кудись поверх води — страховидла з білого каменю, заляпані пташиним послідом. Повз нього потоком ішли люди — одна ріка перетікала в іншу. Люди всіх рас і ґатунків. Стільки народу, що серед них Тіпало почувався ніким. Як у таких місцях не отримати стусана, і не одного?

Щось торкнулося його руки. Перш ніж усвідомити, що робить, він схопив уже якогось чоловіка за шию, перегнув через парапет,

розташований за двадцять кроків від нього над клекітливою водою, і затиснув горлянку, так наче душив курчатко.

— Мене штовхати, покидьку? Та я виколю тобі клятї очі, — гарчав він по-північному.

Чоловічок був хирлявий і з біса наляканий. Десь на голову нижчий від Тіпала й важив не більше ніж половину його ваги. Коли перший червоний сплеск гніву вщух, Тіпало зрозумів, що цей бідолашний щиглик ледь його торкнувся. Й аж ніяк не зловмисно. Чому він міг відмахнутися від куди гірших кривд, а тепер нетямився через дрібничку. Він завжди був своїм найбільшим ворогом.

— Вибач, друже, — промовив Тіпало штирїською, справді жалкуючи. Він обережно спустив чоловіка додолу й заходився незграбно поправляти йому пом'ятий плащ. — Я дуже жалкую. Це маленьке... як там у вас кажуть... непорозуміння, отак. Вибач. Хочеш... — Тіпало спіймав себе на тому, що простягає незнайомцеві прутик з останнім клаптиком жирного м'яса. Чоловік тільки витріщався. Тіпало скривився. Звичайно, не хоче. Тіпалові й самому не вельми кортіло. — Вибач.

Чоловік розвернувся і загубився в юрбі, перелякано озирнувшись один раз через плече, так наче щойно пережив напад шаленця. Може, так воно й було. Тіпало стояв на мосту, похмуро вдивляючись у буру клекітливу воду. Таку ж, слід зауважити, як і на Півночі.

Здається, стати кращим значно важче, ніж він гадав.

**ridmi**  
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

**КУПИТИ**